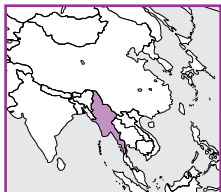

Spravedlnost jako základ rozvoje: odmítnutí parodie na demokracii

Vzhledem k absenci zákonitosti byla Barma nedávno zařazena na páté nejhorší místo celosvětového žebříčku ekonomické svobody. Ústava z roku 2008 a všeobecné volby, naplánované na rok 2010, směřují ke konzervaci vojenské vlády a další stagnaci. K rozvoji jsou nezbytně nutné transparentní, spravedlivé a zodpovědné instituce, které však nemohou vzniknout v prostředí plném porušování lidských práv, korupce a politického útlaku. Rada bezpečnosti OSN by měla ustavit vyšetřovací komisi s úkolem prošetřit zločiny, které se v zemi odehrály.

Rada barmských právníků

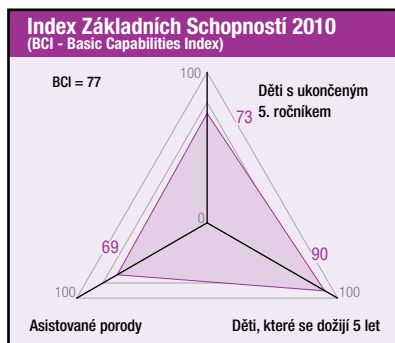
Vojenský režim, vládnoucí prostřednictvím Státní mírové a rozvojové rady (State Peace and Development Council, SPDC), už od roku 1988 devastuje barmskou společnost hrubým porušováním lidských práv a všudypřítomnou kriminalitou. SPDC tyto skutky dlouhodobě přehlížela a vytvořila systém, ve kterém se ani pachatelé těch nejhorších zločinů nemusí obávat potrestání. Kriminalitě přihlíží a beztrestnost pachatelů zajišťuje soudní systém, který je nástrojem vůle vládnoucího establishmentu a přizpůsobuje zákony země potřebám vojenské junty.

Za této situace národní ekonomika upadala až do té míry, že nedávno obsadila páté nejhorší místo na žebříčku hodnocení ekonomické svobody.¹ V mezinárodním společenství má Barma pověst země ovládané zkorumpovanou a neschopnou vládou.² V roce 2009 obsadila země 138. místo ze 182 zemí na Indexu lidského rozvoje Rozvojového programu OSN, což poukazuje na závažný nedostatek hospodářského a sociálního rozvoje.³ Pokroky v ekonomickém rozvoji lze čekat teprve poté, co ustane současné klima kriminality a útlaku a pachatelé budou řádně potrestáni.

Transparentnost jako základ rozvoje

Všeobecný nedostatek důvěry v SPDC a její vládu má výrazný vliv na rozvoj barmské ekonomiky. Zahraniční podniky se zdráhají pronikat do země, kde spory řeší soudní systém zcela oddaný vládě a samotný stát neuznává právo na soukromé vlastnictví. Některé zahraniční podniky byly již zavřeny. Podle podnikatelského zákona zůstává mnoho sektorů ekonomiky – například bankovníctví, pojišťovnictví, telekomunikace, těžba daných nerostných zdrojů a teakového dřeva – vyhrazeno pro stát, čímž si nad nimi SPDC zachovává úplnou kontrolu.⁴

Dobrym příkladem nekontrolované korupce a neúcty vůči osobnímu vlastnictví, kterou SPDC projevuje,

je případ Yaung Chi Oo, který se týká joint venture mezi společností sídlící v Singapuru a Ministerstvem průmyslu, jejímž cílem bylo obnovit provoz pivovaru v Mandalay. Pivo z Mandalay si získalo dobrou pověst, ale po skončení pětileté dohody došlo ke sporu. Ačkoli ministerstvo bylo smluvně zavázáno předložit spor k arbitráži, SPDC zabavila tovaru i všechna aktiva, čímž porušila proces, který se řídil zákony, jež sama přijala. Bankovní účty strategického partnera byly zmrazeny a samotní podnikatelé čelili hrozbě zatčení za údajnou zpronevěru. Když se celý případ dostal před soud, soudce zcela ignoroval argumenty singapurské společnosti a nespravedlivě zneužil volnost, kterou mu zákon dával, aby rozhodl ve prospěch vlády.⁵

Barmský Zákon o zahraničních investicích (FIL) zaručuje, že žádná zahraniční společnost nebude znárodněna v období, ve kterém jí bylo povoleno do země investovat. FIL obsahuje mimo jiné pasáž, která umožňuje SPDC ukončit smlouvu před jejím vypršením.⁶ Jak je vidět z případu Yaung Chi Oo, režim a jeho soudnictví může tato opatření manipulovat za účelem znárodnění společnosti, kdykoli to vláda bude považovat za výhodné.

Úspěšná tržní ekonomika je do značné míry závislá na důvěře obchodních partnerů v právní systém, který má dohlížet na zachování jejich práv a spravedlivě rozhodovat spory. Musí existovat efektivní, spravedlivý a přístupný soudní systém rozhodování sporů včetně těch, v nichž na jedné straně stojí vláda. V Barmě však takový systém očividně neexistuje. Bez institucí na ochranu soukromého vlastnictví nebudou zahraniční společnosti ochotny investovat do barmské ekonomiky.

K hospodářskému rozvoji jsou nezbytně nutné transparentní, spravedlivé a zodpovědné instituce, které však nemohou vzniknout v prostředí plném porušování lidských práv, korupce a politických útlaků. K nastartování plnohodnotného rozvoje v Barmě bude zapotřebí nezávislosti soudnictví na SPDC a všeobecná úcta k zákonům. Kromě silných zákonodárných a soudních institucí jsou pro hospodářské zdraví země nezbytné politické instituce, které zpřístupňují informace a představují zodpovědnost výkonné moci. Takové instituce v Barmě v současné době neexistují.

Pseudodemokratické kroky k posílení pozice junty

SPDC po desítky let poškozují barmskou ekonomiku. Ústava z roku 2008 a všeobecné volby, naplánované na rok 2010, směřují ke konzervaci vojenské vlády a tím i hospodářské stagnace. Ústava obsahuje problematické články, které zabraňují opozičním stranám účastnit se voleb a znemožňují, aby byli vládní činitelé stíháni za své zločiny.

Barmská ústava nepředstavuje krok vpřed pro demokracii, ale odvážný pokus SPDC, jak si zajistit vlastní setrvaní u moci. Byla navržena armádou bez účasti opozičních politických stran nebo jiných právních expertů. Ústava vyjímá armádu z civilního dohledu, čímž porušuje kategorickou normu mezinárodního práva a umožňuje armádě udržet si i nadále postavení nejmocnější instituce v zemi.⁷ Článek 121 brání mnoha politickým oponentům kandidovat ve volbách, protože zakazuje, aby se osoby ve výkonu trestu ucházely o křesla v parlamentu. SPDC v současnosti vězňi více než 2000 politických oponentů – jedinců, kteří jsou tímto krokem vyloučeni z politického života.⁸ Kromě toho text dokumentu zakazuje klíčovými oponentům účast ve volbách. Například článek 59 zakazuje, aby byl do úřadu prezidenta zvolen někdo, kdo je v manželském svazku s cizím státním příslušníkem. Toto opatření vylučuje z kandidatury na prezidentský post Aun Schan Su Ťij, prodemokratickou aktivistku, která se provdala za občana Velké Británie. Ústava zaručuje, že ve volbách budou kandidovat jen členové SPDC nebo příznivci současné vlády.

Nejvíce šokující skutečností je, že ústava obsahuje i článek, který navrhuje udělení amnestie všem pachate-

1 Nadace Heritage, „Index ekonomické svobody 2010: Barma“ (“2010 Index of Economic Freedom: Burma.”) Ke stažení na: <www.heritage.org/Index/Country/Burma>.

2 Viz například Transparency International, „Index vnímání korupce 2009“ (“Corruption Perceptions Index 2009.”) Ke stažení na: <www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table>.

3 Rozvojový program OSN, „Zpráva o lidském rozvoji 2009: Barma“ (“Human Development Report 2009: Myanmar.”) Ke stažení na: <www.hdrstats.undp.org/en/countries/country_fact_sheets/cty_fs_MMR.html>.

4 Zákon o státních vlastních podnicích (State-Owned Economic Enterprises Law, SLORC) č. 9/89, 1989.

5 B. K. Sen a Peter Gutter, „Zneužívání investičních zákonů barmskou juntou“ (“The Burmese Junta’s Abuse of Investment Laws”), Legal Issues on Burma Journal (srpen 2001).

6 Tamtéž

7 Čl. 343 („Při vydávání rozhodnutí vojenského soudu... je rozhodnutí vrchního velitele definitivní a konečné.”)

8 Asociace pro pomoc politickým vězňům (Barma). Ke stažení na: <www.aappb.org>.

Sexuální násilí a znásilnění jako válečná zbraň

V rámci nepřetržujícího útlaku a násilí se postavení žen v Barmě zhoršuje. Celá řada organizací působících v oblasti barmsko-thajské hranice dokumentuje otřesné případy porušování lidských práv, kterého se dopouštějí příslušníci armády. Zločiny vojenské junty zahrnují celou řadu trestných činů včetně zabíjení, násilných únosů, znásilnění, nucené práce a nuceného přesídlení. Oběťmi těchto zločinů se často stávají ženy, ale genderové násilí má zdaleka nejzohoubnější vliv na postavení žen v zemi.

Členové SPDC se sexuálních zločinů dopouštějí se šokující pravidelností. SPDC používá znásilnění jako zbraň, zejména při útocích na etnické skupiny ve východní části země.¹ Režim v průběhu posledních patnácti let posílil útoky proti etnickým skupinám a tyto útoky zahrnují i systematické užívání sexuálního násilí.²

Mnoho žen bylo hromadně znásilněno příslušníky armády, kteří své oběti někdy mučí a/nebo zabíjejí.³ Sexuální násilí není zločinem, kterého by se dopouštělo několik náhodných příslušníků ozbrojených složek; je to součást koordinované strategie SPDC, jejímž cílem je utlačovat etnické a opoziční skupiny.⁴ Ti, kdo se takových zločinů dopouštějí, se nemusí obávat soudu: v Barmě vládné bezpráví.⁵ Vzhledem k tomu, že místní soudy jsou závislé na vojenské vládě, nemají oběti genderového násilí a podobných zločinů v barmském právním systému žádnou oporu. V kultuře beztrestnosti, která chrání pachatele sexuálních zločinů, násilí v neztenčené míře pokračuje.

1 Viz např. Shan Women's Action Network, *Povolení znásilňovat (License to Rape)*, květen 2002.

2 Tamtéž.

3 Kampaň Spojených států amerických pro Barmu: Lidé, politika, chudoba. Ke stažení na: <www.uscampaigforburma.org/learn-about-burma/people-politics-poverty> (poslední návštěva: 8. prosince 2009).

4 Viz Shan Women's Action Network, pozn. 2.

5 Tamtéž.

To, jak nehorázně SPDC využívá a netrestá sexuální násilí, nemohlo uniknout pozornosti mezinárodního společenství. Generální tajemník Organizace spojených národů nedávno prohlásil, že SPDC porušuje závazky, které pro ni vyplývají z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN č. 1820. Cílem tohoto rozhodnutí bylo chránit ženy v konfliktních oblastech před projevy sexuálního násilí.⁶ Generální tajemník poukázal na to, že režim často používá sexuální násilí proti příslušnicím etnických menšin ve venkovských oblastech; příslušníci armády často sexuálně obtěžují osamocené ženy a dívky; právní systém nemůže nebo nechce zločiny tohoto typu soudit a trestat a pachatele, kteří se dopouštějí genderově orientovaného násilí, chrání všeobecná beztrestnost.

Kromě sexuálního násilí se i válečné zločiny a zločiny proti lidskosti, kterých se SPDC dopustila, dotýkaly především žen. Od roku 1996 vypálili příslušníci SPDC ve východní Barmě na 3500 vesnic. Thajsko-barmské hraniční konsorcium přirovnalo následky těchto útoků se zkázou v Darfuru.⁷ Hromadné ničení domů a zásob potravin mělo za následek obrovskou vlnu uprchlíků. Násilným vysídlením z vlastních domovů přitom trpí zvláště ženy, které se stávají snadnými oběťmi obchodu s lidmi nebo nebezpečných prací.

Zdroj: *Příležitostná zpráva Social Watch 06 „Zdůrazňování genderové ekonomiky: 15 let od 4. Světové konference o ženách“.* Únor 2010. ■

6 Rada bezpečnosti OSN, Zpráva generálního tajemníka na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti č. 1820, 15. července 2009, S/2009/362.

7 Thajsko-barmské hraniční konsorcium (Thailand Burma Border Consortium), tisková zpráva: „Rostoucí nestabilita ve východní Barmě“ (“Rising Instability in Eastern Burma”), 29. října 2009. Ke stažení na: <www.tbcc.org/announcements/2009-10-29-media-release.pdf>.

lům z řad SPDC.⁹ Toto opatření je formulováno dosti volně na to, aby se na jeho základě dala požadovat beztrestnost i v případě těch nejodpornějších zločinů, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Článek o amnestii činí celou ústavu neplatnou v rámci mezinárodního práva. Bezpodmínečná amnestie pro pachatele závažných zločinů je v rozporu se ženevskou konvencí, mezinárodním právem a ustanoveními Rady bezpečnosti 1325 a 1820, které zakazují udělit beztrestnost v případech sexuálního násilí páchaného v konfliktních oblastech.

Pro hospodářský rozvoj jsou nezbytně nutné silné instituce bdící nad dodržováním zákonů a nezávislé soudnictví. Tyto instituce musí být ztělesněním zodpovědnosti, transparentnosti a svobodného přístupu k informacím. Ústava z roku 2008 představuje výrazný odklon od zákonnosti a dále ocerňuje národní soudnictví. Nepředstavuje posun směrem k transparentnosti, nezávislosti nebo zodpovědnosti zákonodárných či politických institucí státu. Obsahuje několik článků, které jsou naopak překážkou na cestě k funkčním zákonodárným, soudním a politickým institucím. Ústava potvrzuje vojenskou vládu, která doposud poškozovala institucionální zodpovědnost, přístup k informacím a transparentnost.

Volby plánované pro rok 2010 poslouží jen k po-

svěcení ústavy z roku 2008. Po volbách budou barmské zákonodárné, soudní a politické instituce příliš slabé na to, aby mohly efektivně podporovat národní ekonomiku. Místo toho, aby zemi posunuly kupředu, budou volby potvrzením beztrestnosti, kriminality a neférových politických praktik. Nová ústava vžene zemi ještě hlouběji do hospodářské deprese a izolace, zatímco letošní volby do ní zasejí kulturu kriminality a militarizace.

Doporučení

Hospodářský rozvoj je vázán na existenci silných institucí, dobré vlády, míru a bezpečnosti. Neustávající potlačování občanských, politických, ekonomických, sociálních i kulturních práv ze strany SPDC se v průběhu posledních desetiletí proměnilo v minimální ekonomický rozvoj.

Rada barmských právníků vydala k barmské ústavě z roku 2008 a připravovaným volbám v roce 2010 následující doporučení:

- Pokud SPDC usiluje o povzbuzení výraznějšího hospodářského rozvoje a reálného růstu životní úrovně v Barmě, musí provést komplexní revizi ústavy ve spolupráci s ostatními zúčastněnými, vytvořit nezávislé soudnictví a zajistit dodržování zákonů.

- Ústava musí formulovat politický systém, který bude ctít zásadu zodpovědnosti, bude transparentní a bude umožňovat přístup k informacím.
- Vzhledem k tomu, že ústava z roku 2008 je ve svém současném znění v rozporu s kategorickou normou mezinárodního práva, měla by jí Rada bezpečnosti OSN prohlásit za neplatnou. Všechny státy by měly odmítnout uznat platnost ústavy i výsledků jakýchkoli voleb, které na jejím základě proběhnou.
- Vzhledem k tomu, že stranické soudnictví a ústavní ustanovení o beztrestnosti brání domácím soudům efektivně soudit zločiny SPDC, měla by Rada bezpečnosti OSN ustavit vyšetřovací komisi s úkolem prošetřit zločiny, které se v zemi odehrály. ■

9 Ústava Myanmarského svazu (2008), čl. 445 („Proti řečeným úřadům ani proti jejich členům ani proti kterémukoli členovi vlády je nepřipustné vést soudní řízení ve věci činů, kterých se dopustili v rámci vykonávání svých funkcí.“)